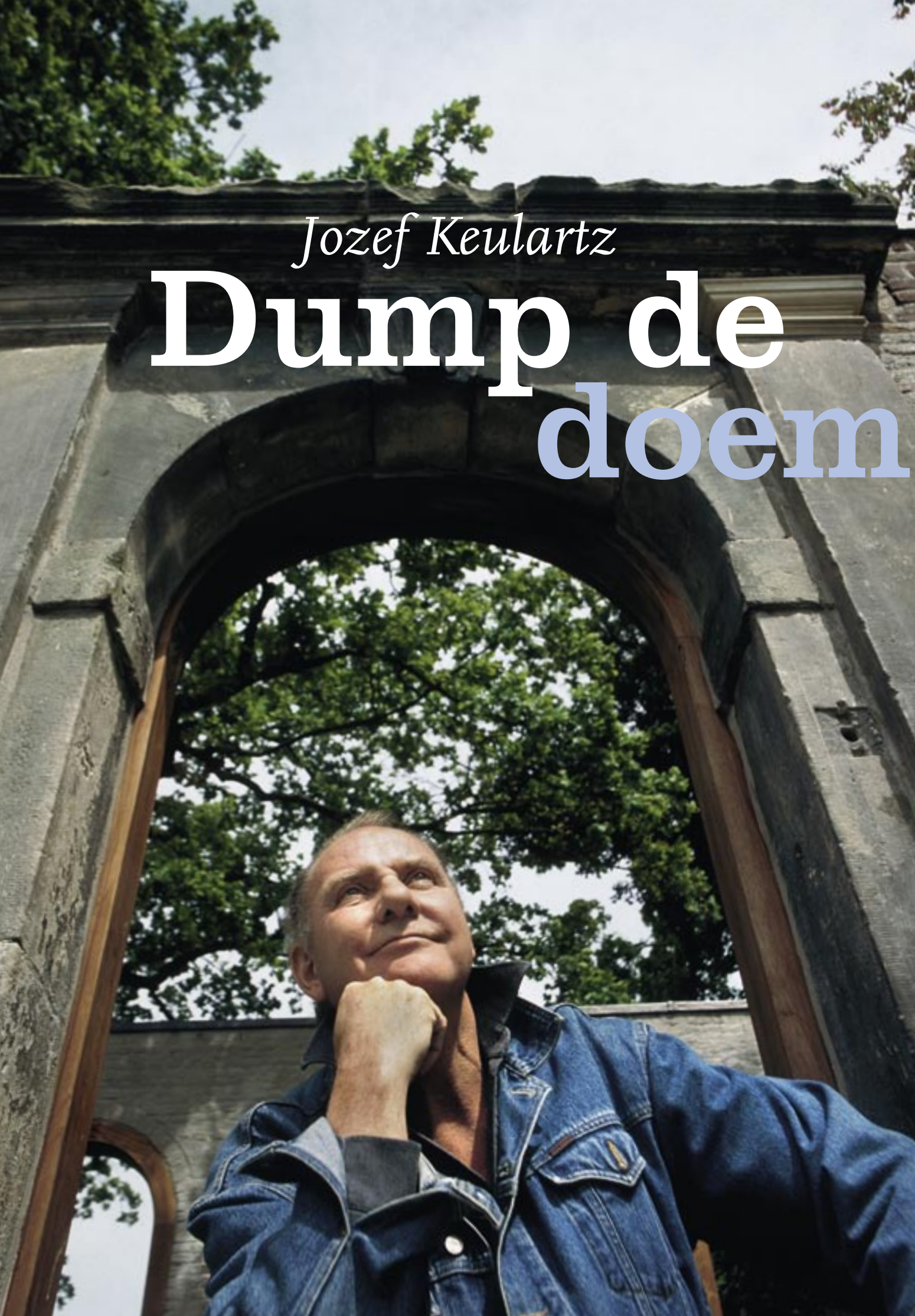

Jozef Keulartz

Dump de doem

De milieubeweging moet stoppen met het schetsen van doemscenario's over de klimaatverandering. Gruwelverhalen over smeltende ijskappen en vloedgolven zijn niet alleen schromelijk overdreven, ze werken vooral ook verlamdend. Vindt filosoof Jozef Keulartz, bijzonder hoogleraar Duurzaamheid en Levensbeschouwing aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Hij pleit voor een pragmatische koers. "Afspraken maken over kleine stappen werkt beter dan verkondigen dat de wereld vergaat."

scenario's

U bent filosoof. Waar komt uw betrokkenheid bij het milieu vandaan?

"Ik houd me al heel lang met het milieu bezig. Mijn belangstelling is gegroeid sinds ik les geef aan de Universiteit Wageningen. Daar ben ik me vooral gaan verdiepen in hoe de milieubeweging tegen de wereld aankijkt. Milieuorganisaties roepen dat alles met alles samenhangt en dat we de harmonie tussen mens en natuur moeten herstellen. Dat we eenheid moeten stichten om te voorkomen dat de milieucrisis eindigt in de ark van Noach. Maar die hang naar een overkoepelende filosofie en naar totaaloplossingen is achterhaald. Het is denken in het stramien van oude politieke utopieën. Daarvan weten we inmiddels dat het alleen maar tot ellende leidt. Dus ben ik me gaan afvragen: wat dan? Want alleen kritiek leveren op een manier van denken, dat schiet niet op. Voor mij als filosoof is het heel interessant om te denken over een alternatief."

In recente publicaties richt u uw pijlen op de milieubeweging. Welke fouten maken deze organisaties in uw ogen?

"De milieubeweging heeft een belangrijke taak te vervullen. Maar ik ben kritisch over haar strategie. Die is sterk aan slijtage onderhevig. Het eco-alarmisme en moralisme waarvan de milieubeweging zich bedient, doen in mijn ogen geen goed. De milieubeweging is al sinds

begin jaren negentig vooral bezig doemscenario's te schetsen. Over poolkappen die smelten, grondstoffen die vijf jaar geleden op zouden zijn, ga zo maar door. Geen enkel scenario is uitgekomen. Maar wat wél is gebeurd: mensen zijn door die rampverhalen murw gebeukt. Het milieubewustzijn van het publiek verschrompelt daardoor."

Het milieu is behoorlijk uit beeld geraakt.

Is dat de milieubeweging te verwijten?

"Dat denk ik wel, ja. Die grote verhalen hebben de milieubeweging ongeloofwaardig gemaakt. Bovendien: het heeft zo weinig zin om bij elk succesje te roepen 'ja maar' en 'het is nog steeds vijf over twaalf'. Sterker nog: dat werkt contraproductief. De milieubeweging heeft veel te lang alleen maar brand geroepen. Niemand ligt er meer wakker van. En de ellende is: de milieusceptici speelt dit alles ook in de kaart. Groepen die roepen dat het allemaal heel erg meevalt met het klimaatprobleem of het zelfs ontkennen, krijgen amper serieus weerwoord op het moment."

Hoe krijgen we het milieu dan weer op de agenda? En welke koers moet de milieubeweging daarbij varen?

"Dat het milieu hoog op de agenda moet, staat buiten kijf, dat om te beginnen. De milieubeweging kan daaraan bijdragen door het moralisme,

dat opgeheven vingertje te laten varen en in plaats daarvan juist de positieve mogelijkheden te benutten. Die zijn er volop. Neem bijvoorbeeld de nieuwe, persoonlijke betrokkenheid die overal ontstaat: het *do-it-yourself* activisme.

Jozef Keulartz

Jozef Keulartz (1947) studeerde filosofie aan de Universiteit van Amsterdam. Hij promoveerde in 1992 op een proefschrift over de Duitse filosoof en socioloog Jürgen Habermas. Momenteel is hij universitair hoofddocent bij de leerstoelgroep Toegepaste

Filosofie van Wageningen Universiteit en Research Centrum (WUR). Daarnaast is hij bijzonder hoogleraar Duurzaamheid en Levensbeschouwing vanwege de Stichting Nijmeegs Universiteits Fonds (SNUF) van de Katholieke Universiteit Nijmegen (KUN). Ook

is hij lid van de wetenschappelijke adviesraad Grote Grazers Oostvaardersplassen (Staatsbosbeheer). Hij publiceerde over een breed spectrum van onderwerpen, variërend van sociale en politieke filosofie tot bio-ethiek en milieuwetenschap.

Zeker onder jongeren groeit dat, ik zie het bij mijn studenten. Die hebben bijna allemaal in het buitenland gewerkt of stage gelopen, die willen zelf dingen doen. Je kunt van mensen echt meer gedaan krijgen dan ze jaarlijks een tientje te laten storten.”

Maar de student in Wageningen of Nijmegen is niet de gemiddelde Nederlander.

“Die nieuwe betrokkenheid zie ik overal. Daarnaast is er sprake van globalisering: mensen zijn nu veel meer betrokken bij wat elders gebeurt dan ooit. Kijk maar naar wat er gebeurde na de tsunami.”

U schetst nu een wel erg rooskleurig beeld van de burger.

“Geografische afstand telt niet meer. Ik heb bij wijze van spreken minder met mijn burens dan via e-mail met mensen die ik in Indonesië ken. Na de tsunami stonden duizenden mensen op uit hun stoel en ondernamen wat. Langs de grote organisaties heen ook, ze staken zelf letterlijk de handen uit de mouwen.”

Daar ging het om onwerkelijk groot menselijk leed.

“Toch zou de milieubeweging met deze nieuwe betrokkenheid veel meer kunnen doen. En met het gegeven dat er steeds meer directe verbindingen ontstaan tussen het lokale en het globale.”

Wat dan?

“Laat zien wat elders gebeurt: het verdwijnen van mangrovebossen, de teloorgang van zee-gras en koraal. Dat vissers moeten werken met cyanide en bommen voor een grote vangst, omdat ze onvoldoende geld krijgen voor wat ze vangen.”

Dat is toch ook doemscenario's schetsen?

“Nee. Dat is de realiteit laten zien. En geef mensen dan ook de mogelijkheid daar zelf iets te doen. Het adoptiemodel bijvoorbeeld is daarvoor heel geschikt. Een gebied adopteren of een project, in ieder geval iets tastbaars, dat werkt. Mensen willen dat graag. Maar: het gaat er om eerst de stap te maken van lokaal naar globaal. Want veel Nederlanders zijn niet langer alleen gefixeerd op Nederland.”

Moet de milieubeweging dan genoeg nemen met minder resultaat? Dus niet gaan voor Het Milieu, maar voor kleinere maar wel concrete resultaten?

“Daar ben ik van overtuigd, ja. Het moet pragmatisch en via kleine stapjes. Door te zoeken naar goede ideeën en mechanismen die de samenwerking binnen en tussen groepen bevorderen. Partijen die nu misschien nog tegenover elkaar staan, zouden in overleg moeten gaan. Het zou goed zijn als de milieubeweging het idee loslaat dat er maar één totaalvisie en één aanpak mogelijk is: die van kleinschaligheid en vrede prediken en genoeg voor iedereen. Dat bestaat niet. Daarvoor kent de wereld te veel verschillen. De milieubeweging zou het pluralisme nu eens heel serieus moeten nemen. En kijken wat dat voor de organisatie betekent. Ik heb daar geen pasklaar antwoord op, hoor.”

Misschien de successen melden? Dus laten zien wat wel goed gaat?

“Zeker. Want die zijn er. Natuurlijk zegt de gemiddelde milieuactivist dat Kyoto te laat en te weinig is en valt er ook best wat af te dingen op het akkoord. Maar achter de schermen in Kyoto is wel veel gebeurd, ook onder invloed van milieuorganisaties. Het protocol biedt zeker kansen om de klimaatverandering te bestrijden.”

“Neem de flexibele marktmechanismen als de emissiehandel en het zogenaamde

Clean Development Mechanism (zie ook kader over Kyoto - AL). Een Clean Development Mechanism is werkelijk een prachtinstrument: een marktmechanisme dat industrielanden in staat stelt een deel van hun verplichtingen op het gebied van CO₂-uitstoot via milieumaatregelen in het buitenland te realiseren. Daar wilde de milieubeweging eerst helemaal niet aan. Handel in gebakken lucht, vonden ze. Gelukkig beginnen deze organisaties in te zien dat hier kansen liggen.”

Moet de milieubeweging dan zelf op de barricaden om industrielanden met een Kyoto-verplichting tot dit soort projecten te verplichten?

“Dat dus niet. Het mooie van deze flexibele mechanismen is juist dat het ook economisch aantrekkelijk is voor landen om op die toer te gaan. Ik ben niet van de school die zegt: dat is een aflaat. Flexibele mechanismen bevorderen de samenwerking tussen heel verschillende partijen. Zo ontstaat het vertrouwen dat wereldwijd nodig is om nieuwe en verdergaande verplichtingen te kunnen aangaan, zeker waar het gaat om de ontwikkelingslanden.

Natuurlijk, in eigen huis moet de emissiereductie ook tot stand komen, maar daar krijg je politiek de handen echt niet meteen voor op elkaar. Dat kost banen, economische groei, ga maar na. Door middel van flexibele mechanismen slaan we toch de goede weg in. Het gaat alleen wat geleidelijker.”

De kleine wonderen van Kyoto

Alleen maar somberen over de uitkomsten van Kyoto? Jozef Keulartz wijst liever op de kleine wonderen die achter de schermen zijn gebeurd. Meest tot de verbeelding spreekt het eerste Clean Development Mechanism-project (CDM) dat in Brazilië wordt gerealiseerd. Bij de stad Nova Iguaçu zijn twee vuilnisbelten bedekt met een laag polyethyleen waarmee methaangas wordt opgevangen. Generatoren zetten het gas om in energie voor het elektriciteitsnet, het afvalwater gaat naar de zuivering. Het project levert de komende ruim twintig jaar een emissiereductie op van naar verwachting veertien miljoen ton CO₂. Een groot aantal bedrijven en partijen heeft baat bij het project, waaronder Nederland dat als investeerder zo een deel van zijn Kyoto-verplichtingen waarmaakt. Het potentieel van dit hypermoderne staaltje schone technologie is indrukwekkend: alleen al Brazilië telt meer dan zesduizend vuilstortplaatsen.

Tekst **Annemieke Lenssinck**
Foto's **Willem Mes**

